

LOMNICKÉ ZVONY A ZVONAŘSTVÍ

stejně, zda k mírovému, či válečnému. Ať lomnické zvony, které se znovu navrátily do naší krásné zvonice, slouží svému účelu po mnoho dalších generací.“ Z projevu Mgr. Josefa Šimka, starosty města Lomnice nad Popelkou.

Slavnostní žehnání zvonům 11. listopadu 2017. Zleva starosta města Josef Šimek, zástupce zvoníků Petr Pýcha, zvonář Petr Rudolf Manoušek, lomnický farář pater Jan Sládek, ministrant David Brázdil a pomocný biskup královéhradecké diecéze Mons. Josef Kajnek

První slavnostní zvonění 3. prosince 2017. Zleva zvoníci Kamil Brož, Petr Pýcha a Martin Pýcha

Více informací
naleznete zde:

Text: Lenka Morávková, foto: Matěj Bárta, Zdeněk Devátý, Petr Rudolf Manoušek; archivní prameny: Městské muzeum a galerie Lomnice nad Popelkou, Státní okresní archiv Semily, Národní archiv Praha. Vydalo Město Lomnice nad Popelkou v roce 2018.

K opravě a zrestaurování byl v srpnu 2017 odvezen i starý zvon Mikuláš, protože dle posouzení zvonáře by mohl v budoucnu dojít k jeho puknutí. Na opravě zvonu se finančně podílela lomnická římskokatolická farnost, majitelka zvonu, a město Lomnice nad Popelkou.

SLAVNOSTNÍ ŽEHNÁNÍ ZVONŮM

Žehnání novým zvonům se za účasti královéhradeckého biskupa Mons. Josefa Kajneka uskutečnilo v sobotu 11. listopadu 2017 na nádvoří lomnického zámku. Po žehnání zvonům a za zpěvu přímluv postupně poklepek kladívka rozezněli zvony osobnosti, které se o návrat zvonů do Lomnice zasloužili. Všechny zvony, nové i ten stávající, se pak ve zvonici slavnostně rozeznely v pravé poledne na první adventní neděli 3. prosince 2017.

„100 let trvalo, než se historická zvonice znovu dočkala instalace téměř všech zvonů z původního počtu. Přejme si, aby je již nikdo nezneužil k žádnému jinému účelu. Je lho-

Výroba zvonů v dílně Petra Rudolfa Manouška

1130 kg). Zvony dostaly ženská jména – velký zvon Maria, podle Panny Marie, která je často znázorňovanou sveticí v Lomnici a okolí, malý zvon Eliška, podle Elišky z Martinic. Jejich zhotovení financovala veřejná sbírka a částkou 1 302 540 Kč město Lomnice nad Popelkou.

Zleva zvon Maria z roku 2017, Mikuláš z roku 1591, přelitý roku 1756, restaurovaný a přesazený v roce 2017, a zvon Eliška z roku 2017

zařazen do kategorie D (zvláště historicky cenné), kterých se zabavování netýkalo, ale zanedlouho přišel přípis, že byl přeřazen do kategorie C (historicky cenné) a musí být sejmut a odevzdán do pražské sběrný zvonů. K odevzdání došlo 28. května 1942. Naštěstí byl zvon zachráněn a již v září 1942 vrácen do lomnické zvonice. Rekvírování v roce 1942 na Semilsku podleho skoro 90 zvonů, z nichž 8 pocházelo z Lomnice.

DOBROVOLNÍ ZVONÍCI A SBÍRKA NÁVRAT ZVONŮ DO LOMNICE NAD POPELKOU

Na jaře 2011 oživila skupina dobrovolných zvoníků po dohodě s městem, majitelem zvonice, pravidelné nedělní a sváteční polední zvonění. Poprvé se zvonilo o Velikonocích 20. dubna 2011. Z jejich podnětu byla v květnu 2016 městem zahájena sbírka *Návrat zvonů do Lomnice nad Popelkou*, která měla za cíl získat finanční prostředky na výrobu chybějících zvonů. Během dvou let proběhlo

Část dobrovolných zvoníků v roce 2017, zleva stojí Jaroslav Grof ml., Milada Grofová, Jaroslav Grof st., Vilém Pýcha, za ním Erik Černý, dále Martin Pýcha, Adam Pýcha, Pavel Hrdina, vpředu zleva Kamil Brož a Petr Pýcha

několik benefičních akcí na podporu sbírky. Kdo chtěl, mohl sbírku finančně podpořit tím, že přispěl do kasiček nebo na sbírkový účet. Veřejná sbírka *Návrat zvonů do Lomnice nad Popelkou* vynesla částku 325 731,02 Kč.

NOVÉ ZVONY PRO LOMNICI

Za zhotovitele nových zvonů bylo vybráno zvonářství Petra Rudolfa Manouška z Prahy 5 – Zbraslavi. Ke stávajícímu zvonu v ladění G přibyl menší s tónem H (spodní průměr zvonu 830 mm, hmotnost 350 kg) a větší s tónem E (1235 mm,

prostředního zvonu. I místní továrník Josef Horák když zjistil, že má být rekvírován prostřední zvon, sepsal vyjádření, které informuje příslušný církevní úřad o tom, že by bylo vhodnější zabavit zvon největší. Firma Horák totiž v roce 1891 provedla opravu zvonů a na velkém zvonu objevila puklinu asi 20 cm. Jeho umělecká hodnota nebyla tak velká jako u prostředního zvonu a velký zvon se již pět let ke zvonění nevyužíval, protože zvonit museli čtyři silní chlapi. Také odlití velkého zvonu nebylo tolik kvalitní jako u zvonu prostředního. Církev i příslušné úřady nakonec souhlasily, že bude rekvírován pouze velký zvon a dva menší se zachovají.

Dne 7. listopadu 1916 se na lomnický farní úřad dostavil zástupce vojenské správy, aby jednal o rekvizici dvou třetin zvonů. Váha zvonů byla odhadnuta a cena za 1 kg stanovena na 4 koruny. Domluvila se rekvizice velkého zvonu ze zvonice (1039 kg), zvonku ze zvonice (22 kg), zvonku z kostela na Táboře (13 kg) a zvonku ze hřbitovní kaple (26 kg). Ve čtvrtek 23. listopadu 1916 přijela firma Josefa Jisby z České Lípy a stavitel Svoboda s pěti dělníky, aby na druhý den připravili odebrání zvonů. Na požádání jim továrník Josef Horák zapůjčil kladkostroj ke spuštění velkého zvonu.

V pátek 24. listopadu 1916 místní farář při ranní mši přítomným oznámil sejmutí zvonů pro válečné účely. Ještě před sejmutím velkého zvonu ze zvonice bylo všemi zvony za hojné účasti obyvatelstva naposledy zvoněno. Zvonili zvoníci Jan Kozák a Josef Hraba s manželkou a dcerou. Na zvonici byl přítomen farář Antonín Láš a oba kaplani. Velký zvon nebyl rozhoupán, ale dávaly se jen úder jeho srdcem – a poslední úder učinil pan farář. Poté začali dělníci se svou prací. Pomocí kladkostroje byl velký zvon spuštěn na podlahu zvonice, vyfotografován, poté překloupen a velkým kladivem rozbit na kusy. Rozbitý zvon a další zabavené zvony byly zváženy a odvezeny na nádraží, odkud putovaly vlakem do skladiště kovů. Dělníci se poté přesunuli do Nové Vsi a druhý den do Libštátu, aby i zde provedli rekvizici zvonů.

Druhá vlna rekvizice na Lomnicku proběhla na podzim 1917. V říjnu byl úředníkem vojenské správy vyhotoven seznam zvonů, které budou rekvírovány. Z lomnické zvonice odvezli 2. 11. 1917 malý zvon z roku 1776. Dále dle soupisu ve farní kronice rekvírovali zvony ze zvonice z Chlumu, Košova, Plouznice, Rudolfovic (dnes Želechy), Rváčova, Staré Lomnice, Stružince, Tuhaně, Xaverovic (dnes Nové Dvory) a kaple v Bezděčíně. Naštěstí k další rekvizici za první války již nedošlo.

Přišla však druhá světová válka a zvony se v roce 1942 opět ocitly v ohrožení. Dle nařízení byly rozděleny do čtyř kategorií. Náš prostřední zvon ze zvonice byl nejdříve

ZVONICE A JEJÍ ZVONY

Nejstarší stavbou našeho města je dřevěná zvonice, která byla v roce 1652 společně se hřbitovem přenesena od kostela sv. Mikuláše na nynější místo. Zvonice stojí na

Dřevěná zvonice po rekonstrukci proběhlé v letech 2009–2010

nepravidelné šestiboké zděné základně z hrubě opracovaných kvádrů červeného a červeno-žlutého pískovce. Boční stěny hranolu byly opatřeny visle kladeným prkenným obedněním s přelištováním styčných spár. Zastřešena je čtyřstrannou stanovou střechou s dvojitě kladeným řezaným šindelem. Vrcholovou korouhev zakončuje čochka s dvouramenným křížem.

V roce 2008 přijalo město od římskokatolické farnosti dar v podobě pozemku hřbitova se třemi stavbami – kaplí sv. Jana Křtitele, zvonící a Svobodovou hrobkou – a proto mohla být za pomoci dotací zvonice v letech 2009–2010 opravena. Na začátku roku 2015 byla na zvonici obnovena šestice původních slepých oken, jež umožňují jednodušší šíření zvuku zvonů.

Trámoví ve zvonici se zvonovou stolicí

Velký zvon

Zvonice měla až do první světové války pět zvonů. Velký zvon (průměr 122 cm, výška 85 cm, váha 1039 kg) s obrazem sv. Mikuláše byl vyroben ze zbytků roztavených zvonů, jež padly za obět velkému požáru města 22. července 1590, kdy vyhořela severní strana náměstí s radnicí, kostelem a dalšími asi 19 domy. Výrobu zvonu finančně podpořila Eliška z Martinic, majitelka lomnického panství. Zvon z roku 1590 nesl nápis v němčině a latině zachycující tuto událost. Zrekvírován byl 24. 11. 1916.

Prostřední zvon

Prostřední zvon „Mikuláš“ (průměr 103 cm, výška 83 cm, váha 685 kg) věnovala v roce 1591 městu majitelka panství Eliška z Martinic. Tento renesanční zvon z dílny zvonáře Brikcí z Cynperka však z neznámých příčin v roce 1755 pukl. Z materiálu puklého zvonu byl o rok později na náklady věřících zvonářem Zachariášem Ditrichem odlit zvon nový. Zvon je bohatě vyzdoben ornamenty, anděly, hrajícími na hudební nástroje, vysokými palmami v nádobách, postavou sv. Mikuláše a výjevem Zmrtvýchvstání Krista. Zdobí jej také nápis odkazující na požár města v roce 1590, na donátorku zvonu Elišku z Martinic a znovu-

Detail zvonu Mikuláš z roku 1591 (nově odlit 1756)

odlití v roce 1756. Zvon unikl rekvírování za první i druhé světové války. V roce 1946 byl opraven lomnickou zvonářskou firmou Šidlikovský. Kvůli značnému vytlučení věnce byl pootočen o 90° a při této příležitosti dostal nové srdce se šarnýrem, valivá ložiska a kování závěsu.

Malý zvon

Malý zvon (průměr 78 cm, výška 60 cm, váha 261 kg) s obrazem sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého pocházel z roku 1776. Vyrobil jej zvonář Johann Georg Kühner z Prahy. Zrekvírován byl ve druhé vlně 2. 11. 1917.

Malé zvonky

Ve zvonici byly ještě dva malé zvonky – starší z roku 1590 (průměr 34 cm, výška 24 cm – umíráček), který se zachoval dodnes, a mladší z roku 1734 (průměr 33 cm, váha 22 kg – zvonění klekání a za duše v očištění), jenž byl odvezen společně s největším zvonem 24. 11. 1916.

DALŠÍ LOMNICKÉ ZVONY

Kaple sv. Jana Křtitele

Kaple, nacházející se na hřbitově, měla jeden zvon s vyobrazením sv. Jana Křtitele (průměr 35 cm, váha 26 kg). Dle nápisu na zvonu byl vyroben v roce 1767, tedy v době výstavby kaple. Zvon byl rekvírován 24. 11. 1916. Kaple se nového zvonu (průměr 35 cm, výška 35 cm, váha 27 kg) dočkala až v roce 1939, a to z dílny Rudolfa Manouška. Bohužel zvon o tři roky později podlehl rekvírování.

Kostel sv. Mikuláše

Po opravě vyhořelého kostela v polovině 19. století byl také zavěšen zvon s vyobrazením biskupa (průměr 34 cm, výška 28 cm, váha 20 kg), který zrekvírovali v roce 1942. Asi v 80. letech 20. stol. je do opuštěné věžičky instalován nový zvon (průměr 39 cm, výška 38 cm) s nápisem: „Ke cti bohu, církvi a vlasti ku blahu L. P. 1946. Ulil R. Manoušek a spol. v Brně.“

Dochovaný malý zvoněk „umíráček“ z roku 1590 ve hřbitovní zvonici

Kostel Proměnění Páně na hoře Tábor

V kostele bývaly dva zvony. Menší o průměru 28 cm a váze 13 kg z roku 1770 s vyobrazením archanděla Michaela a Panny Marie rekvírovali 24. 11. 1916. Větší zvon s vyobrazením sv. Jana Nepomuckého (průměr 35 cm, výška 30 cm, váha 30 kg) z roku 1791 slouží svému účelu dodnes.

Husův sbor

Do věže Husova sboru, vybudovaném Církví československou v roce 1937, byl v roce 1948 zavěšen zvon (průměr 40 cm, výška 40 cm), který nese nápis „Na pamět zvonáře J. Šidlichovského zhotovili a věnují jeho synové L. P. 1948“.

Ploužnice, Rváčov, Nové Dvory

Všechny okolní obce měly před první světovou válkou nějaký svůj zvon, ty však padly za obět rekvizici v roce 1917. V meziválečném období jej nahradily nové zvony většinou vyrobené v dílně J. Šidlikovského a A. Zajíce, ale rekvírování v roce 1942 přečkal pouze zvon u hasičské zbrojnice na Ploužnici a na hasičské zbrojnici v Nových Dvorech. Na Rváčově si po válce do zvonice pořídili nový zvon, který se opět od roku 2011 využívá ke zvonění.

LOMNICKÁ ZVONAŘSTVÍ

Ve městě působily v meziválečném období dvě zvonárny – u Šidlikovských a u Zajců (dnes čp. 887). Významnější slévárna kovů a zvonárna Josefa Šidlikovského sídlila ve Staré Lomnici (dnes čp. 1056). Zakladatel firmy Josef Šidlikovský (1884–1944) ze Svobodných Dvorů u Hradce Králové se na-

Josef Šidlikovský (vlevo) se svými zaměstnanci před budovou slévárny kovů a zvonárny v Lomnici nad Popelkou

Odlévání zvonů v dílně Josefa Šidlikovského

konec se svou manželkou Františkou, pocházející z Chlumu u Lomnice, usadil v Lomnici a vybudoval prosperující firmu, kterou po jeho smrti převzali synové. Zvonů firmy Šidlikovský se do dnešních dnů mnoho nezachovalo, protože často nepřečkaly rekvírování za 2. světové války, ale i dnes jej můžeme obdivovat například v lomnickém Husově sboru, ve zvoničce v Jínilicích, ve sboru Krále Jiřího z Poděbrad v Jenišovicích, ve sboru Církve československé husitské v Turnově či hřbitovní kapli sv. Vojtěcha v Žamberku. Firma byla zrušena v roce 1948.

Ozdoby vyrobené lomnickou zvonářskou firmou Josef Šidlikovský

REKVÍROVÁNÍ ZVONŮ

Rekvírování lomnických zvonů za první světové války je velmi podrobně zachyceno v lomnické farní kronice. Dle nařízení měly být v roce 1916 odevzdány dva ze tří zvonů z lomnické zvonice, a to prostřední zvon z roku 1591 věnovaný městu Eliškou z Martinic a malý zvon z roku 1776. Místní farář ale ihned požádal zemský konzervátorský úřad v Praze o zachování umělecky hodnotnějšího

Dochovaný úlomek z velkého zvonu